

**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової
освіти**

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ПИСЬМА В СУЧАСНИХ
ОСВІТНІХ УМОВАХ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу

Спеціальності А2 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта»

Корольова Олександра Геннадіївна

Керівник к.п.н. Швець Т.А.

Рецензент Воробець В.Г.

директор Олександрівського ЗДО (ясла-садок)

Горохівської сільської ради, Миколаївської області
(наук .ступінь, вчене звання, П.І.Б.)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ПИСЬМА В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	8
1.1. Формування елементів письма в умовах дошкільної освіти.....	8
1.2. Педагогічні методи розвитку графомоторних навичок у дошкільників.....	15
1.3. Дослідження моторного розвитку провідної руки у дітей дошкільного віку	21
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДО ПИСЬМА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	25
2.1. Стан досліджуваної проблеми.....	25
2.2. Зміст роботи щодо підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в сучасних освітніх умовах	35
2.3.Результати дослідження.....	42
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	56
Додаток А. Індивідуальна діагностична карта.....	56
Додаток Б. Штрихування для формування навички письма	58
Додаток В. Робота в зошиті в клітинку.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сформованість моторних і мовленнєвих функцій є ключовою передумовою успішного оволодіння дитиною навичками письма й читання. Одним із провідних компонентів психологічної готовності до шкільного навчання виступає розвиток графомоторних умінь, що забезпечують засвоєння письма як специфічної форми мовленнєвої діяльності. На практиці педагоги часто зіштовхуються з труднощами у навчанні письма дітей, у яких спостерігається нестабільність м'язового тону - як у бік гіпотонії, так і гіпертонії. Такі порушення свідчать про недостатній рівень розвитку графомоторики.

Також в освітній практиці фіксуються випадки функціональної незрілості нервової системи у дошкільників: зокрема, низька витривалість нейронних структур до розумового навантаження, труднощі з тривалим зосередженням уваги на навчальних завданнях, а також ослаблена здатність до утворення складних умовних зв'язків.

На сьогодні державні освітні стандарти не містять чітких вимог щодо формування графомоторних навичок у дітей дошкільного віку. Проте, відповідно до принципу наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, визначеного концепцією «Нової української школи», дитина має набувати елементарних умінь у сфері письма й малювання ще до початку навчання у школі. Це актуалізує потребу у цілеспрямованому розвитку графомоторики в умовах закладів дошкільної освіти, що, водночас, залишається недостатньо розробленим аспектом педагогічної науки.

Значний внесок у вивчення проблеми підготовки дошкільників до шкільного навчання зробили також В.Котирло, С.Ладивір, Т.Кондратенко, С. Кулачківська, С.Тищенко, Т. Піроженко, К. Карасьова, І. Карабаєва, Л. Соловійова, О. Хартман, Л. Токарева, О.Федорчук. У їхніх працях розглядаються особливості підготовки

дітей у закладі дошкільної освіти до шкільного навчання, підходи до комплексної діагностики психічного розвитку в умовах індивідуалізованого освітнього процесу, а також формування ціннісних орієнтацій дошкільників як чинників їхнього особистісного становлення.

Письмо як форма навчальної діяльності є складним і багаторівневим процесом, який передбачає інтеграцію ряду когнітивних, моторних та сенсорних компонентів. Оволодіння початковими графічними навичками у дітей дошкільного віку відбувається поступово та вимагає значного часу й зусиль, що обумовлено як складністю самого процесу, так і віковими особливостями дітей.

Підготовка руки до письма потребує активізації фізичних, інтелектуальних та емоційно-вольових ресурсів дитини. У зв'язку з цим доцільно розпочинати формування передумов письма ще до початку шкільного навчання, тобто в умовах дошкільної освіти. При цьому слід враховувати, що готовність до письма формується індивідуально та значною мірою залежить від особистісних характеристик і темпу розвитку кожної дитини.

Проблема та актуальність проблеми стали основою для вибору теми магістерського дослідження: **«Особливості підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в сучасних освітніх умовах».**

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами та темами. Проведене магістерське дослідження здійснювалось в контексті наукової теми кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Метою роботи є теоретичне вивчення та експериментальна перевірка ефективності системи вправ та завдань для реалізації підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в сучасних освітніх умовах.

Об'єкт дослідження - процес формування готовності здобувача дошкільної освіти до письма.

Предмет дослідження - особливості підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в умовах сучасного освітнього середовища.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до формування елементів письма у дітей дошкільного віку в умовах сучасної дошкільної освіти.
2. Визначити педагогічні методи розвитку графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку.
3. Дослідити стан підготовки руки до письма у дітей дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту.
4. Розробити й апробувати педагогічний зміст роботи щодо формування графомоторної готовності до письма у дітей дошкільного віку.

Для досягнення мети та реалізації завдань магістерського дослідження було використано сукупність взаємопов'язаних методів, що охоплюють теоретичний, емпіричний та статистичний рівні аналізу.

Теоретичні методи включали вивчення та аналіз фахової літератури з соціології, психології та педагогіки з метою уточнення об'єкта, предмета, мети дослідження та формулювання його завдань; здійснювалися узагальнення, систематизація, класифікація, аналіз і синтез наукових джерел і емпіричних даних, що стало підґрунтям для розроблення змістового наповнення комплексу вправ, спрямованих на розвиток мовленнєвих умінь дітей дошкільного віку. **Емпіричні методи** охоплювали застосування діагностичних інструментів, зокрема анкетування, інтерв'ювання, педагогічного спостереження та бесід, а також проведення основних етапів педагогічного експерименту (констатувального, формувального, контрольного) з метою виявлення

вихідного рівня мовленнєвої компетентності дошкільників, реалізації педагогічного впливу та оцінювання ефективності запропонованого комплексу вправ і завдань. **Методи математичної статистики** використовувалися для кількісної обробки емпіричних даних з метою забезпечення об'єктивності, достовірності та валідності результатів дослідження, а також для зіставлення показників, отриманих на різних етапах експерименту.

Теоретична значущість магістерського дослідження полягає в уточненні та поглибленні наукових уявлень про сутність і структуру готовності руки дитини дошкільного віку до письма як складового компонента шкільної зрілості. У дослідженні проаналізовано психолого-педагогічні чинники формування графомоторних навичок, систематизовано сучасні підходи до розвитку дрібної моторики та координації рухів руки, обґрунтовано роль цілеспрямованого педагогічного впливу в процесі підготовки дитини до письма. Результати дослідження розширюють наукові засади дошкільної педагогіки та можуть бути використані для вдосконалення змісту й методів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти відповідно до сучасних вимог.

Практичне значення магістерського дослідження полягає у розробленні, апробації та впровадженні комплексу педагогічних методик і вправ, спрямованих на ефективну підготовку руки дитини дошкільного віку до письма. Запропоновані підходи можуть бути використані у практиці роботи вихователів, інструкторів з фізичного розвитку, логопедів, а також батьків для формування графомоторних навичок у дітей. Матеріали дослідження можуть слугувати методичним супроводом для організації занять у закладах дошкільної освіти, центрів розвитку дитини та підготовки до школи. Результати дослідження також можуть бути використані в процесі фахової

підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої педагогічної освіти.

Апробація результатів дослідження здійснювалась під час участі в всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю) «Актуальні проблеми дошкільної, початкової та спеціальної освіти в умовах кризових викликів суспільства» 14-15 травня 2025 року (Івано-Франківськ, Україна)

Структура магістерської роботи охоплює вступ, два змістовні розділи, узагальнені висновки, список використаних джерел та додаткові матеріали, подані в додатках.

РОЗДІЛ І. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ПИСЬМА В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Формування елементів письма в умовах дошкільної освіти

Дошкільники часто стикаються з труднощами у процесі засвоєння літер. Це зумовлено низкою вікових особливостей: нестійкістю уваги, недостатньо розвиненою координацією рухів, невмінням встановлювати відповідність між звуковими одиницями мови та їх графічними аналогами, а також складністю сприймання графем як цілісних структур, що складаються з окремих елементів. Значні ускладнення викликає й розпізнавання просторових співвідношень між компонентами літери (пропорції, напрямки, взаємне розміщення).

З огляду на те, що ефективно оволодіння письмом базується на сформованості дрібної моторики, просторової орієнтації та зорово-моторної координації, особливого значення набуває цілеспрямована підготовка провідної руки дитини ще в дошкільному віці [1].

Згідно з тлумаченням, поданим у *Великому тлумачному словнику сучасної української мови*, термін «підготовка» означає:

- діяльність, спрямовану на створення умов для подальших дій або процесів;
- набуті в процесі навчання та практичної діяльності знання, уміння й навички [6].

Дитина, яка демонструє готовність до опанування письма, як правило, має низку характеристик, зокрема:

- здатність до аналітико-синтетичної діяльності;
- сформоване усне мовлення та мислення;
- розвинену здатність до координованих рухів руки, передпліччя, зап'ястя й пальців у поєднанні з орієнтацією в просторі;
- емоційну зрілість, що виявляється у відповідальному ставленні до завдань, наполегливості, самодисциплінованості та позитивній

навчальній мотивації.

На думку А. Богуш, кожен елемент техніки письма супроводжується певними труднощами, а формування графічних навичок є не менш складним процесом. Для їх розвитку дитина має навчитися встановлювати зв'язки між сприйнятими на слух мовними одиницями (звуками, складами, словами), їх відтворенням у мовленні та графічному зображенні [4, с.120].

Як зазначалося раніше, письмо виступає провідним видом навчальної діяльності дитини у шкільному віці. Воно є не лише засобом реалізації писемного й усного мовлення, а й процесом, що ґрунтується на сформованості тонкої моторики та координації рухів руки [4,с.108].

Науковці наголошують, що наявні методики навчання письма, розроблені переважно для семирічних дітей, не є цілком ефективними для шестирічного віку, оскільки не враховують вікової специфіки розвитку. Серед особливостей дітей цього періоду спостерігаються:

- недостатня координація дрібних рухів руки;
- уповільнене засвоєння символічної системи письма;
- нечітке уявлення про графічний образ літери, що може зумовлювати ознаки дисграфії;
- недостатній розвиток м'язового апарату кисті [5, с.23].

У контексті освітньої реформи, що триває в Україні, важливим напрямом модернізації системи є забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, зокрема в аспекті формування готовності дитини до опанування письма.

Значний внесок у дослідження проблеми підготовки руки дитини до письма зробили такі науковці: методичні засади формування графомоторних навичок висвітлено у працях М. Вашуленка, Т. Гарбуз, В. Групової, І. Кирей, О. Прищепи, К. Прищепи, Н. Скрипченко; психологічні та педагогічні умови навчання каліграфії розкриті у дослідженнях М. Щербакової; питання формування каліграфічних

умінь і підготовки руки до письма досліджували В. Горбач та інші.

Процес формування готовності руки дошкільника до письма має базуватися на врахуванні індивідуальних фізіологічних, психомоторних і когнітивних особливостей розвитку, зокрема:

- низький рівень м'язового тону в руках;
- складнощі з координованим виконанням графічних рухів;
- повільний темп письмової діяльності;
- несформованість зорового сприймання графічного образу;
- зниження витривалості при довготривалому фізичному навантаженні;
- недостатня розвиненість перцептивного синтезу та механізмів внутрішнього програмування рухових дій [7].

Крім того, у дітей дошкільного віку спостерігається недостатня сформованість навичок просторово-площинної орієнтації. Більшість з них ще не здатні чітко розрізняти правий і лівий бік, що є важливою умовою успішного навчання письму та інших видів навчальної діяльності. Тому в освітньому процесі варто систематично впроваджувати ігрові методи та вправи, спрямовані на формування просторової орієнтації.

У наукових дослідженнях багатьох авторів висвітлено широкий спектр питань, що стосуються тематики підготовки руки дитини дошкільного віку до письма. Зокрема, проблеми розвитку графічних навичок, опанування каліграфічних прийомів та формування письма розглядалися у працях П. Градбаєва, В. Гольбаха, Ф. Грекова. Психолого-педагогічні умови оволодіння каліграфією були предметом досліджень Є. Турянової та К. Щербакової. Методичні підходи до навчання письму досліджували М. Ващенко, Т. Галубуз, В. Групова, К. Прищепа, Н. Скрипченко, В. Таран, а практичні аспекти розвитку каліграфії висвітлено в роботах А. Заїки, О. Сафоновой, В. Лук'яненка та А. Мовчун.

Однією з основних труднощів, з якими стикаються діти дошкільного віку в процесі опанування письма, є недосконалість моторики та нестійкість уваги. Часто спостерігається низький рівень координації рухів, недостатня здатність до цілісного сприймання графічного символу, складнощі у розумінні взаємозв'язку між звуком і графемою, а також труднощі у розпізнаванні структури літери та її окремих елементів.

Оскільки процес письма ґрунтується на сформованій моторній основі, орієнтації у просторі та зорово-моторній координації, підготовка руки до письма повинна здійснюватися систематично протягом усього періоду дошкільного дитинства [13].

Згідно з тлумаченням у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, «готовність» трактується як сукупність знань, умінь, навичок і досвіду, набутих у процесі навчання та практичної діяльності [9]. Діти, які мають сформовану готовність до письма, відзначаються здатністю до аналізу та синтезу, розвиненим мовленням і мисленням, умінням орієнтуватися в просторі та координовано використовувати м'язи кисті, передпліччя, зап'ястя й пальців. Важливими також є емоційна стійкість, самодисципліна та мотиваційна готовність до навчання.

На думку А. Богуш, кожна технічна навичка, пов'язана з письмом, має свою специфіку складності, серед яких графічні навички є одними з найвимогливіших. Для їхнього розвитку необхідно забезпечити умови для встановлення зв'язків між слуховим, мовленнєвим і графічним відтворенням мовного матеріалу (звуків, складів, слів) [3].

Окрім цього, дошкільнята часто мають нерозвинене почуття просторово-площинної орієнтації: значна частина дітей не може впевнено розрізняти праву та ліву сторону. Це вміння є однією з основних передумов для успішного опанування багатьох навчальних

дій, тому його формуванню слід приділяти особливу увагу, зокрема через використання дидактичних ігор та спеціальних вправ.

Питання підготовки руки до письма набуває особливої актуальності в контексті забезпечення поступового та безперервного переходу від дошкільної до початкової ланки освіти.

У сучасній дошкільній освіті особливого значення набуває процес підготовки дітей дошкільного віку до цілеспрямованого навчання у школі. Готовність до школи визначається певним рівнем успішності, що формується у дошкільному періоді як у закладах дошкільної освіти, так і в умовах сімейного виховання та навчання.

А. Богуш наголошує, що саме у дошкільному віці критично важливо спрямовувати зусилля на підготовку дитини до опанування письма, а не безпосереднє навчання письму. Невірний підхід може призвести до формування неправильної техніки письма, що зумовлено психофізіологічними особливостями дітей шестирічного віку.

Далі пропонується ознайомитися зі структурою процесу письма (рис. 1.1).

Рис.1.1. Структура процесу письма

Практичний досвід свідчить, що значна кількість дітей, які вступають до першого класу, не володіють достатнім рівнем готовності до письма. Такі діти часто мають обмежений досвід у малюванні різноманітних фігур, а також низький рівень розвитку зорової і моторної координації, просторової орієнтації та зорової пам'яті.

Для дітей п'ятого року життя характерним є недостатній розвиток дрібних м'язів кисті, неповна регуляція рухів та ще не сформовані фаланги пальців і кисті. Ці особливості створюють певні труднощі в оволодінні технікою письма.

Практика показує, що у процесі підготовки дітей дошкільного віку до навичок письма вихователі часто використовують методики, розроблені для молодших школярів, які передбачають роботу за робочими програмами та зошитами, призначеними для дітей початкової школи. Проте навчання письма як суто механічна, кінетична дія руки є важливим, але не єдиним компонентом підготовки до письмового мовлення.

Одноманітне і монотонне виконання письмових вправ може спричиняти втому, знижувати інтерес дітей і не сприяти ефективному засвоєнню навичок письма у дошкільному віці.

У власних дослідженнях такі науковці, як О.Запорожець, Д.Ельконін, підкреслюють необхідність застосування віково адекватних засобів, форм і методів педагогічного впливу, які сприяють повноцінному розвитку і вихованню дитини.

Психічний розвиток та формування особистості відбуваються в межах провідної діяльності відповідного онтогенетичного періоду, якою для дошкільного віку є гра. Гра виступає як форма соціальної взаємодії дитини з довкіллям, а також засіб активного пізнання дій і стосунків дорослих.

Відтак у освітньому процесі слід використовувати ігрові технології, які не лише сприяють розвитку моторики руки, необхідної

для письма, а й формують у дітей уявлення про структуру літер, розвивають комплексне та логічне мислення, внутрішнє і зовнішнє мовлення, пам'ять і творчі здібності.

Питання формування буквено-рухових навичок у дітей досліджували численні вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких Я. Коменський, А. Гаврилюк, М. Васленко, А. Богущ. Також Ш.Амонашвілі, А. Богущ, А. Гаврилюк та О. Запорожець наголошували на важливості та ефективності застосування ігрових методів у освітній діяльності.

Сучасні наукові дослідження свідчать про наявність численних можливостей для підвищення ефективності навчання писемного мовлення дітей дошкільного віку. Зокрема, удосконалення педагогічних підходів, зокрема через впровадження ігрових методик, сприяє підвищенню рівня готовності дітей, які відвідують дошкільні заклади, до формування навичок письма, що істотно полегшує їхній подальший перехід до шкільного навчання.

Ряд сучасних дослідників, серед яких Л. Журова, А. Іваненко, Н.Орланова, Н. Варенцова, підкреслюють важливість системного навчання дітей дошкільного віку навичкам грамоти. Особлива увага приділяється індивідуальній роботі з дітьми, спрямованій на підготовку руки до письма. Для цього рекомендується планувати індивідуальні завдання в рамках занять з читання, письма та арифметики із застосуванням друкованих робочих зошитів, затверджених Міністерством освіти і науки України.

Як окремий вид діяльності формування навичок підготовки руки до письма доцільно організовувати не більше ніж на 10 хвилин у другій половині дня. При цьому 5–6 хвилин варто присвячувати вправам з чистописання, а решту часу – демонстрації, підготовці, контролю та аналізу виконаної роботи.

1.2. Педагогічні методи розвитку графомоторних навичок у дошкільників

Розумова та мотиваційна готовність дитини дошкільного віку, а також її емоційно-вольовий розвиток формуються завдяки комплексним зусиллям як дошкільного навчального закладу, так і родини. Навчання у школі є значним і відповідальним етапом у житті кожної дитини, тому якісна підготовка, що здійснюється в умовах дошкільного закладу, є невід'ємною складовою успішної адаптації до шкільного середовища.

Ключовою умовою для дітей старшого дошкільного віку у процесі підготовки до навчання є формування психологічної стійкості та необхідного рівня пізнавальних і розумових здібностей. Важливою метою є також розвиток у дітей мотивації до навчання, виховання інтересу до здобуття знань та позитивного ставлення до школи.

Існуючі освітні програми для дошкільних закладів орієнтовані на систематичне формування знань, тому розвиток графомоторних умінь у дітей починається задовго до вступу до школи. Підготовка руки до письма є одним із найскладніших етапів цієї підготовки. Для дошкільного віку пріоритетним є саме процес підготовки, а не безпосереднє навчання письму, оскільки занадто раннє і пряме навчання може спричинити формування неправильної техніки письма.

Практика свідчить, що значна кількість дітей, які починають навчання у першому класі, не мають достатньої готовності до письмового процесу, що, в свою чергу, ускладнює засвоєння письмових навичок. Такі діти характеризуються обмеженим досвідом виконання графічних завдань, недостатнім рівнем координації рухів руки, а також заниженим розвитком зорово-моторної координації та просторового сприйняття.

Підготовка руки до письма сприяє розвитку дрібної моторики та стимулює активність відповідних зон кори головного мозку [23,с.3].

Таким чином, формування навичок графомоторики у дошкільників є важливим елементом їхнього адаптивного й комплексного розвитку, що становить базову компетенцію дитини.

Водночас, наявна наукова база з теми підготовки руки до письма є недостатньою. Сучасні виклики, що зумовлюють необхідність розробки нових методик формування письмових навичок, пов'язані з двома основними чинниками: по-перше, з початком шкільного навчання з шестирічного віку; по-друге, із зниженням ролі письма у повсякденному житті.

Іншими словами, акцент у навчанні графічних і моторних навичок зміщується від безпосереднього опанування читанням і письмом до загального розвитку мовлення, дрібної моторики і комунікативних умінь.

Доведено, що діти з високим рівнем розвитку дрібної моторики демонструють адекватний мовленнєвий розвиток, що відповідає їхньому віковому рівню. Це свідчить про випереджальний розвиток мовленнєвих і інших функціональних зон кори головного мозку, а також психологічну готовність до навчання у школі.

Натомість діти з розвиненою загальною моторикою, але недостатнім рівнем дрібної моторики, частіше мають затримки у мовленнєвому розвитку і не повністю готові до навчального процесу в школі.

Для подолання зазначеної проблеми вихователям необхідно: опанувати відповідні професійні компетенції; мотивувати, планувати, діагностувати та прогнозувати спільну діяльність із дітьми; впроваджувати ефективні методики у професійну практику, спрямовані на підготовку руки дитини до письма; розвивати власні дослідницькі навички.

Процес письма є більш складним, ніж читання, і включає кілька послідовних етапів, кожен із яких має власну структуру:

- аналіз звукової будови слів;
- трансформація фонем у графеми;
- перетворення збережених у пам'яті образів графем у рухові дії.

Інформація надходить до дитини через органи чуття і, залежно від домінуючої півкулі головного мозку, обробляється лівою або правою півкулею. Відповідно до концепції кінезіотерапевтичних вправ, розвиток має здійснюватися за принципом «від руху до мислення»: інтенсивна рухова активність сприяє формуванню так званих «форм», які є фундаментом для подальшого навчання та мовного розвитку [20].

Варто зазначити, що завершення формування зв'язків між півкулями мозку відбувається до шести-семи років, тому компетентність дитини, особливо у дошкільному віці, має базуватися на розвитку інтеграції між півкулями. Якщо інформація від органів чуття миттєво надходить до аналітичних зон мозку, дитині простіше відтворювати письмові символи правильно. Основною складністю цього етапу є забезпечення ефективного обміну інформацією між півкулями, що іноді призводить до зміни сприйняття образів букв та плутанини схожих графічних елементів.

Дисграфія та пов'язані з нею проблеми у письмі і читанні можуть спричинити відставання у навчанні, що ускладнює засвоєння інших навчальних дисциплін. Тому під час навчання письму важливо забезпечувати творчу і різноманітну подачу матеріалу.

Основними цілями підготовки руки дитини до письма є розвиток технічних навичок, зокрема:

- моторики;
- сенсорної чутливості та пам'яті;
- засвоєння культури письма;
- умінь графічного відтворення образів і предметів;
- свободи самовираження на основі творчого та образного мислення.

Розвиток зорово-моторної координації є одним із ключових аспектів формування навичок письма. Для цього необхідно формувати у дітей здатність чітко сприймати зорові образи та співвідносити їх із відповідними рухами. Ефективними є ігрові вправи, такі як «Попадання у ціль», «Мавпочки», «Дорога».

Також важливим елементом є розвиток сприйняття фігур на фоні інших об'єктів і формування константності сприйняття - здатності розпізнавати фігури незалежно від їх кольору, розміру чи ракурсу. Для цього корисними будуть вправи, спрямовані на пошук певної фігури серед інших, наприклад, «Лінії».

Крім того, необхідно розвивати просторові уявлення у дітей, акцентуючи увагу на диференціації понять «праворуч» і «ліворуч», не плутаючи їх із напрямками «над», «під», «вгорі», «внизу».

Для успішного опанування дрібних рухів кисті рекомендується використовувати вправи з точним графічним виконанням, які вимагають узгодженості рухів із певними умовами. Особливо важливим є розвиток моторних навичок, які включають штрихування. Вправи на штрихування можна поділити на такі види:

- обведення пунктирних ліній;
- обведення трафаретів;
- безпосереднє штрихування.

Приклад вправи на обведення пунктирних ліній представлено на рис.1.2.

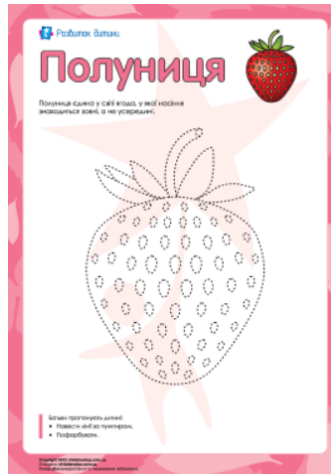

Рис.1.2. Приклад вправи на обведення пунктирних ліній з платформи childdevelop.com.ua

Приклад вправи на обведення трафаретів представлено на рис.1.3.

Рис.1.3. Приклад вправи на обведення трафаретів

Приклад вправи на штрихування представлено на рис.1.4.

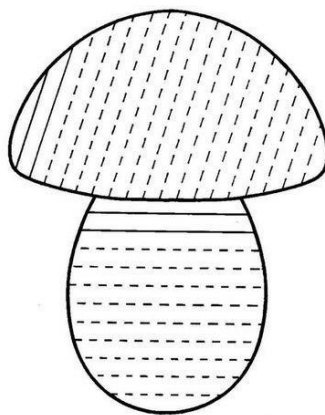

Рис.1.4. Приклад вправи на штрихування

Саме від рівня навичок, які вихователь сформує під час навчання

дітей зображувати основні графічні елементи, залежатиме якість написання букв, складів, слів та речень у майбутньому.

Ефективність засвоєння навичок письма старшими дошкільниками значною мірою залежить від організації навчального процесу у цікавій формі та відповідного змісту, який відповідає визначеним цілям. Ігровий формат занять із підготовки руки дитини до письма сприяє підтриманню інтересу до навчальної діяльності та стимулює прагнення опанувати письмові навички.

Серед основних методів підготовки руки до письма виділяють малювання, ліплення, аплікацію, конструювання - усі вони є дієвими засобами розвитку дрібної моторики. Для забезпечення ефективності процесу формування письмових умінь доцільно врахувати такі складові: навчання організації робочого простору та формуванню правильної постави за столом; проведення тестування для визначення рівня сформованості дрібної моторики; ознайомлення з історією розвитку письма; вивчення письмового приладдя, а також творчих і технічних засобів письма; використання пальчикової гімнастики для стимуляції дрібних рухів; вправа «Відкритий альбом», що передбачає вільне малювання за тематикою заняття; застосування різноманітних візуальних і тактильних дрібних предметів; різні техніки малювання та розфарбовування; оволодіння різними видами ліній і друкованими літерами; заняття ліпленням, нанизуванням, малюванням із використанням паличок; формування умінь малювати графічні символи та різні типи ліній у повітрі, альбомах і на дошках (вправи з малювання пензлем у повітрі та по дереву, графічний диктант, малювання «звукових будиночків» та «слідів речень» з метою встановлення зв'язку усної та письмової мов); застосування тренажерів для письма за шаблоном; робота з друкованими зошитами для малюків, що передбачає розпізнавання нотаток із перехресним штрихуванням, написання малих літер, вправи з рахунку та копіювання симетричних

малюнків, літер і візерунків.

Основним результатом підготовки дітей до письма є не лише засвоєння конкретних знань, а й формування компетентності в навчанні, розвитку творчого мислення, швидкості прийняття рішень і адаптивності в навчальному процесі.

1.3. Дослідження моторного розвитку провідної руки у дітей дошкільного віку

Розвиток моторики необхідно починати ще у дошкільному віці, оскільки це сприяє не лише загальному інтелектуальному розвитку дитини, а й позитивно впливає на формування мовленнєвих навичок, а також підготовку до оволодіння письмом.

Рухова активність повинна відбуватися у контексті гри, що є ключовим для залучення дітей до діяльності. Пропонується низка рекомендацій для батьків, вихователів і логопедів, які можуть бути використані у роботі з підготовки руки дитини до письма.

Основою повноцінного розвитку дитини дошкільного віку є здатність виконувати точні, скоординовані рухи руками та контролювати їх, що є фундаментом для багатьох видів діяльності. Розвиток дрібної моторики тісно пов'язаний із зором і включає координацію дій м'язової, нервової та кісткової систем, що забезпечує формування тонких та точних рухів руки.

Важливим критерієм гармонійного психічного розвитку є системність і складність процесу, який підтримує розвиток дрібної моторики. Під час дошкільного періоду відбувається формування низки важливих психічних якостей, а також активне дозрівання нервової та кістково-м'язової систем. Саме тому дошкільний вік є критичним періодом для цілеспрямованого впливу на моторний розвиток дитини.

Власні дослідження Н. Андеєвої та К. Крутої підкреслюють

важливість застосування спеціальних засобів для розвитку дрібної моторики рук, починаючи з раннього віку. Науковці відзначають молодший дошкільний вік як найбільш сприятливий для інтенсивного розвитку моторики.

У цьому віковому періоді діти активно засвоюють нові рухові навички, покращується координація рухів і зорово-просторове сприйняття, що у комплексі сприяє точності відтворення рухів, які демонструє вихователь.

Ключовим індикатором готовності до навчання у школі є розвиток дрібної моторики руки, логічного мислення, психічних процесів і мовлення. Підготовчі роботи з моторики рекомендується розпочинати з раннього дошкільного віку, включаючи пальчикові ігри, масаж пальців, застосування шнурівок та наклейок, а надалі – ліплення, нанизування, аплікацію, конструювання і роботу з пазлами.

Оволодіння письмовими навичками потребує зрілості функціонування кори головного мозку. Діти, які недостатньо підготовлені до письма, часто відчують тривогу і демонструють низьку мотивацію до навчання, адже у них не повністю розвинені дрібна моторика, зорове сприйняття та увага. Тому важливо вже у дошкільному віці стимулювати розвиток необхідних механізмів для успішного опанування письма.

Відомо, що деякі батьки схильні дозволяти дитині довго сидіти перед телевізором або комп'ютером, переглядаючи мультфільми чи граючи в ігри, натомість уникають очікувань на самостійне виконання дитиною простих побутових дій, таких як зав'язування шнурків чи застібання гудзиків.

Аналіз наукових праць А. Богуш, присвячених розвитку моторики рук дошкільнят, дозволяє виділити низку ефективних методик її стимуляції:

1. Масаж (розминання пальців, долонь, передпліччя; використання

масажних кульок, олівців, горіхів).

Самомасаж є універсальним засобом розвитку та реабілітації дрібної моторики. Важливо, що техніки виконуються в ігровій формі із використанням художньої мови дитини, а також творчих комічних дій, що сприяють формуванню позитивного емоційного досвіду.

Для самомасажу корисними є розтирання, погладжування і розминання з використанням ручних масажерів або природних матеріалів (горіхи, каштани, гладкі палички), що не травмують шкіру.

2. Пальчикові ігри, такі як «Ладусі», «Сорока-ворона», «Спечем хлібчик» та «Хлопчик-мізинчик», сприяють розвитку дрібної моторики та координації рухів пальців.

3. Ігрові вправи з використанням круп також допомагають покращити точність рухів та сенсорне сприйняття.

4. Застосування конструкційних матеріалів, мозаїк, пазлів і гудзиків розвиває увагу, дрібну моторику та просторове мислення.

5. Техніка шнурування допомагає дітям навчитися спритності та координації рухів рук.

6. Ліплення із природних матеріалів і спеціальних пластичних мас активізує роботу дрібних м'язів і сприяє розвитку тактильних відчуттів.

7. Конструювання за допомогою наборів Lego стимулює просторове мислення та тонку моторику.

8. Ігри з використанням щипців, пінцетів або китайських паличок розвивають навички захоплення предметів пальцями, що є важливою складовою дрібної моторики.

9. Робота з нитками та різноманітними тканинами, наприклад обмотування предметів нитками, вимагає координації та зміцнює м'язи пальців.

10. Пазли з яскравими деталями сприяють розвитку кмітливості, концентрації уваги, дрібної моторики та зорового сприйняття, тому їх

корисно застосовувати під час занять, спрямованих на розвиток мовлення та граматичних навичок.

11. Малювання пальчиками стимулює розвиток дрібної моторики рук, позитивно впливає на роботу мозку і готує кисть руки до письма та малювання за допомогою олівців або пензликів, дозволяючи дитині вільно експериментувати з різними рухами для створення бажаних зображень.

12. Ігри з піском, які можуть проводитись як на відкритому повітрі, так і в приміщенні, включають приховування предметів, малювання різних малюнків, відтворення слідів тварин, сприяють пізнанню природи та розвитку мовленнєвих і граматичних навичок.

Запропоновані види ігрової діяльності мають вагомий внесок у всебічний розвиток дитини [4].

Робота з розвитком дрібної моторики рук повинна здійснюватися регулярно, оскільки лише систематичність забезпечує позитивний результат. Важливо, щоб словесне супроводження ігор було доступним і зрозумілим для дітей відповідної вікової категорії, з поясненням значення кожного руху чи положення пальців. Необхідно заохочувати зацікавленість дітей, створювати позитивну атмосферу та застосовувати ефективні методи мотивації.

Повноцінне засвоєння навичок письма залежить від ступеня зрілості функцій кори головного мозку. Діти, які мають недостатній рівень розвитку дрібної моторики, зорового сприйняття та уваги, часто відчують підвищену тривожність і мають знижену мотивацію до навчання. Саме тому своєчасний розвиток відповідних механізмів підготовки руки до письма в дошкільному віці є надзвичайно важливим.

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ РУКИ ДО ПИСЬМА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Стан досліджуваної проблеми

Освітній процес дітей дошкільного віку регламентується Базовим компонентом дошкільної освіти та низкою програм, серед яких виділяються: «Дитина»; «Українське дошкілля».

Сучасні нормативно-правові акти в усіх освітніх ланках приділяють особливу увагу створенню умов, що забезпечують високий рівень формування ключових компетентностей і загальних навичок учнів різних ступенів освіти. У цьому аспекті навчання основам грамоти у дошкільному віці визначається як одна з пріоритетних завдань, адже саме воно закладає фундамент для глибшого розуміння дітьми навчального матеріалу, а також усвідомлення ними моральних, соціально-політичних концепцій, моделей поведінки і соціальних ролей.

Крім того, цей процес сприяє всебічному розвитку особистісних характеристик дитини. Відповідно до сучасних підходів, оволодіння навичками читання і письма у дітей проходить у три послідовні етапи: добукварний, букварний та частково післябукварний.

Навчальна програма «Дитина», створена на базі принципів Базового компонента дошкільної освіти, структурована за принципами варіативності та інваріантності. Розмежування освітніх завдань у розділі «Мовлення дитини» та рубриці «Навчаємось елементів грамоти» є умовним і потребує врахування вихователем не лише вікових, а й індивідуальних особливостей дітей, зокрема темпу засвоєння знань та розвитку мовленнєвих умінь.

Реалізація завдань з мовленнєвого розвитку має відбуватись у щоденному спілкуванні дитини з батьками, педагогами та однолітками, інтегруючись у різноманітні види діяльності.

Освітня програма «Соняшник» враховує актуальні виклики сучасності, зокрема стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та панування матеріалістичних цінностей. Концепція програми спрямована на розробку оптимальних моделей реалізації змісту базових складових дошкільної освіти, підготовку дітей до успішного навчання у школі із збереженням принципу наступності з початковою освітою, а також інтеграцію класичних і народних педагогічних традицій, педагогічної спадщини визначних українських учених із сучасними теоріями, державними вимогами і стандартами.

У дітей шостого року життя добре розвинені великі м'язи тулуба та кінцівок, однак спостерігається недостатній рівень розвитку дрібних м'язів рук, нестійка регуляція рухів під час письма, схильність до швидкої втоми при тривалих навантаженнях, а також недостатньо сформоване зорове сприйняття.

Розділ «Дрібна моторика рук у контексті мовленнєвого розвитку» передбачає розвиток моторики через такі заходи: використання пальчикових ігор, що поєднують рухи пальців зі звуком і словом; формування моторних навичок рук; стимулювання інсценізації римованих текстів за допомогою пальців; розвиток окоміру; ознайомлення з письмовими зошитами у лінію та клітинку; виконання графічних вправ; заохочення до написання слухових і зорових графічних диктантів із застосуванням різноманітних матеріалів (палички, соломинки, мозаїка тощо).

У програмі розвитку та виховання дітей віком від 2 до 7 років «Українське дошкілля» та в інших чинних дошкільних навчальних програмах визначено конкретні завдання й зміст навчання дітей базовим елементам читання і письма. [33]

Ефективність засвоєння основ грамоти значною мірою залежить від рівня розвитку когнітивних функцій дитини. Уже в 4–5 років діти здатні аналізувати властивості об'єктів навколишнього середовища, і

саме в цей період проявляється підвищена цікавість до букв. З огляду на це, підготовку до навчання грамоти доцільно розпочинати саме в цей віковий період. Процес підготовки дітей до засвоєння грамоти має передбачати використання різноманітних ігрових форм діяльності, спрямованих на розвиток пам'яті, уваги, мислення та моторних навичок. [33]

Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти (БКДО), освітній процес дітей дошкільного віку здійснюється на основі комплексних та парціальних програм, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Базовий компонент містить нормативи та положення, що визначають державні стандарти щодо рівня розвитку, освіченості та вихованості дітей віком шість-сім років, а також встановлюють загальні критерії знань, якими має володіти дитина перед вступом до школи.

Програма «Українське дошкілля» розглядає мовленнєвий розвиток як важливу умову забезпечення якісної дошкільної освіти. Освітній напрям «Мовлення дитини» конкретизує завдання щодо формування чіткої артикуляції, активізації та збагачення словникового запасу, а також оволодіння навичками мовлення. Особлива увага в програмі приділяється підготовці руки дитини до письма, що нерозривно пов'язано із завданнями мовленнєвого розвитку.

Затверджені стандарти дошкільної освіти сприяють підвищенню якості навчання в Україні та його гармонізації з міжнародними нормами.

Ці стандарти базуються на принципах патріотичного, гуманістичного й громадянського виховання, а також на спільній відповідальності держави, сім'ї, педагогів та інших фахівців, які беруть участь у навчально-виховному процесі, а також у догляді, харчуванні і всебічному розвитку дітей дошкільного віку.

Державні стандарти дошкільної освіти охоплюють процеси набуття дитиною досвіду в різноманітних видах діяльності, що забезпечує формування ключових компетентностей, визначених як ціннісні орієнтири дошкільної освіти. Стандарти також містять вимоги до освітніх галузей (змістових ліній) і очікуваних результатів навчання.

У контексті обраної тематики дослідження вона розміщується в межах варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти, зокрема в межах освітнього напрямку «Мовлення дитини. Основи грамоти».

Основна мета цього напрямку полягає у формуванні в дітей: фонематичного сприймання; навичок звукового аналізу мовленнєвого матеріалу; елементарних умінь письма, зокрема – у розвитку моторної готовності руки до письма.

Мовленнєвий розвиток у межах зазначеного напрямку включає оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності, ознайомлення з творами художньої літератури, підготовку до опанування навичок читання і письма, а також формування лексичних, фонетичних, фонематичних і комунікативних мовленнєвих компетентностей.

Зміст навчально-мовленнєвої діяльності інтегрується з іншими видами активності дітей: ігровою, руховою, пізнавальною, художньо-образотворчою та музичною.

Художньо-мовленнєва діяльність охоплює слухання та розуміння художніх текстів, відтворення змісту за допомогою відповідей на запитання, переказів, декламації, а також елементи театралізації – інсценізацію окремих фрагментів.

Заняття з формування елементів грамоти мають пропедевтичну спрямованість, їх основні завдання полягають у: розвитку слухової уваги та вміння сприймати мовлення на слух; формуванні фонематичних та фонологічних умінь; ознайомленні дітей з основними мовними одиницями (реченнями, словами, складами, звуками);

усвідомленні функцій алфавіту як системи знаків для позначення звуків письмово; оволодінні поскладовим читанням складів із двох і трьох букв, двоскладових слів, а також слів простої складової структури.

Важливим чинником у підготовці дитини до навчання є розвиток моторної сфери, зокрема тренування дрібних м'язів руки, розвиток гнучкості, сили та координації рухів обох рук, а також узгодження зорового і моторного контролю.

Проаналізувавши нормативну базу щодо формування навичок письма в умовах закладу дошкільної освіти, організовано педагогічний експеримент в закладі дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі *Грушівського закладу дошкільної освіти (ясла – садок) Тересвянської селищної ради Тячівського району Закарпатської області*. До участі у дослідженні було залучено 26 дітей старшого дошкільного віку, 4 вихователя і батьки вихованців.

Експериментальна перевірка ефективності методичних підходів до підготовки руки дошкільників до письма здійснювалася відповідно до визначеної дослідницької логіки та передбачала реалізацію трьох послідовних етапів:

1. Констатувальний етап передбачав збір, аналіз і узагальнення початкової інформації щодо рівня сформованості графомоторних навичок у дітей дошкільного віку. На цьому етапі було здійснено розподіл учасників експерименту на контрольну (13 дітей) та експериментальну (13 дітей) групи з урахуванням однорідності за основними критеріями.

2. Формувальний етап полягав у цілеспрямованому впровадженні до освітнього процесу експериментальної групи системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток письмових навичок відповідно до вимог сучасної дошкільної освіти.

3. Контрольний етап передбачав повторне діагностування сформованості графомоторних умінь у дітей, результати якого порівнювалися з даними, отриманими на констатувальному етапі, а також із показниками контрольної групи з метою оцінювання динаміки змін та ефективності запропонованої методики.

У межах дослідження було використано такі **методи дослідження**:

- **спостереження за дітьми** під час виконання завдань на розвиток дрібної моторики;

- **діагностичні методики** (тести, практичні завдання, вправи на штрихування, обведення, копіювання елементів графічних символів, робота з лініями, завдання з мозаїкою, пазлами, шнуруванням тощо);

- **аналіз результатів педагогічної діагностики** з використанням розроблених критеріїв і показників;

- **педагогічна бесіда** з вихователями і батьками для уточнення особливостей розвитку моторики у кожної дитини.

Формування навичок письма у старших дошкільників розглядається як складний багатокомпонентний процес, який охоплює розвиток дрібної моторики, просторової орієнтації, мовлення та загальної готовності до письмової діяльності. У зв'язку з цим виокремлюються такі **критерії та відповідні їм показники**:

1. Критерій графомоторної готовності, спрямований на визначення фізіологічної та моторної підготовленості руки дитини до письма.

Показники: правильне захоплення та утримання письмового приладдя; стійкість кисті до навантаження (вміння довше писати без втоми); точність і плавність виконання графічних елементів (штрихування, обведення); здатність відтворювати прості елементи письма: лінії, петлі, гачки, зигзаги; координація рухів очей і рук (зорово-моторна координація).

2. Критерій просторово-часової орієнтації, визначає здатність

дитини орієнтуватися на аркуші паперу, розуміти напрям письма, зберігати пропорції та розміри графічних символів.

Показники: розуміння напрямку письма (зліва направо, згори вниз); орієнтація в межах аркуша або рядка (початок, середина, кінець); дотримання пропорцій зображення (розміри букв чи елементів); дотримання інтервалів між елементами; збереження симетрії при копіюванні зразків.

3. Критерій емоційно-вольової готовності, оцінює ставлення дитини до письмової діяльності, рівень саморегуляції, довільності, інтересу та витривалості.

Показники: інтерес до письмових завдань (готовність працювати самостійно); вміння зосереджуватись на завданні протягом певного часу; вміння слідувати інструкції дорослого; наполегливість у виконанні складних завдань; контроль за якістю виконаної роботи (перевірка, самокорекція).

Відповідно до виділених критеріїв схарактеризуємо рівні сформованості навичок письма у здобувачів дошкільної освіти в таблиці 2.1

Таблиця 2.1.

Рівні сформованості навичок письма у здобувачів дошкільної освіти

Рівень	Характеристика
Високий	Дитина вільно і правильно виконує всі графічні завдання, має розвинену координацію, орієнтується на аркуші, проявляє інтерес до письма.
Середній	Завдання виконує з незначними помилками або повільніше, але

	зберігає правильну послідовність дій, потребує мінімальної допомоги.
Низький	Проявляє труднощі в координації, просторовій орієнтації, тримає олівець неправильно, швидко втомлюється, не виявляє стійкого інтересу до письма.

Методика оцінювання навичок письма у дітей дошкільного віку представлена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Методика оцінювання навичок письма у дітей дошкільного віку

Критерій	Показники	Рівень	Бали
Графомоторна готовність	Правильне захоплення та утримання олівця/ручки	Завжди правильне – високий Здебільшого правильне – середній Нестійке або неправильне – низький	Від 0 до 3
	Стійкість кисті до навантаження	Працює 5+ хв без втоми – високий 3–5 хв – середній Менше 3 хв – низький	Від 0 до 3
	Точність і плавність графічних елементів	Лінії рівні, плавні – високий Є незначні порушення – середній Криві, розірвані лінії – низький	Від 0 до 3
	Відтворення графічних елементів (петлі, зигзаги тощо)	Всі елементи виконано правильно – високий	Від 0 до 3

		До 2 помилок – середній 3+ помилок – низький	
Просторово- часова орієнтація	Розуміння напрямку письма	Завжди правильно – високий Час від часу плутає – середній Не орієнтується – низький	Від 0 до 3
	Орієнтація на аркуші	Правильно розміщує елементи – високий Потребує підказки – середній Хаотичне розміщення – низький	Від 0 до 3
	Дотримання пропорцій	Завжди дотримується – високий Іноді змінює – середній Немає пропорційності – низький	Від 0 до 3
	Симетрія	Повна відповідність – високий Часткова симетрія – середній Відсутність симетрії – низький	Від 0 до 3
Емоційно-вольова готовність	Інтерес до письма	Проявляє активну ініціативу – високий Працює за зразком – середній Виявляє байдужість – низький	Від 0 до 3
	Увага і зосередженість	Працює уважно, без відволікань – високий Час від часу	Від 0 до 3

		втрачає увагу – середній Швидко відволікається – низький	
	Дотримання інструкції	Повністю виконує – високий Потребує нагадувань – середній Ігнорує інструкції – низький	Від 0 до 3
	Самоконтроль	Перевіряє та коригує – високий Рідко перевіряє – середній Не звертає уваги на помилки – низький	Від 0 до 3

Обстеження реалізувалось у ході індивідуальних та групових занять вихователя з дошкільниками старшої групи в експериментальній групі (ЕГ) складом 13 дітей та в контрольній групі (КГ) складом 13 осіб. Вихователь в ході роботи з дітьми заповнював індивідуальну діагностичну картку дитину, яка представлена у додатку А. Узагальнені результати щодо формування навичок письма у здобувачів дошкільної освіти в сучасних освітніх реаліях представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Узагальнені результати щодо формування навичок письма у здобувачів дошкільної освіти в сучасних освітніх реаліях у %

Рівень	Експериментальна група (ЕГ)	Контрольна група (КГ)
Високий	3	4
Середній	41	41
Низький	56	55

Також графічно покажемо результати в обох групах у рис.2.1.

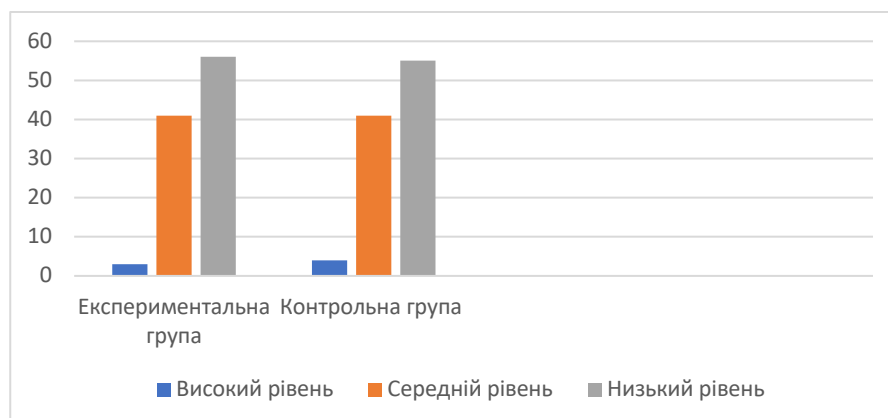

Рис.2.1. Узагальнені результати щодо формування навичок письма у здобувачів дошкільної освіти в сучасних освітніх реаліях

Відповідно до результатів діагностики на констатувальному етапі дослідження зазначимо, що у ЕГ 3 % опитаних та у КГ 4 % дітей показали високий рівень сформованості навичок письма. Середній рівень показало 41 % дошкільників в обох групах. Низький рівень засвідчено у 56% ЕГ та 55% КГ. Результати дозволяють говорити про приблизно однаковий рівень сформованості навичок письма на констатувальному етапі дослідження.

2.2. Зміст роботи щодо підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в сучасних освітніх умовах

Одним із ключових аспектів психофізіологічного становлення дитини старшого дошкільного віку є підготовка руки до письма. Цей процес розглядається як складова загального мовленнєвого розвитку, що безпосередньо пов'язаний із формуванням усного мовлення, адже письмо, як і говоріння та слухання, є видом мовленнєвої діяльності. Зв'язок між усною та писемною мовою очевидний: мовленнєві порушення у вигляді неправильного звукопрояву можуть зумовити труднощі у написанні, включаючи пропуски та заміни літер. Отже,

розвиток усного мовлення варто розглядати як пріоритетний напрям підготовки дитини до оволодіння письмом.

Сучасні наукові дослідження підтверджують тісний взаємозв'язок між розвитком мовлення і сформованістю дрібної моторики руки. З огляду на це, у традиційній народній педагогіці широко представлені ритмічні й моторно орієнтовані ігри, як-от «Пальчик, пальчик», «Сорока-ворона», що позитивно впливають на координацію рухів та мовленнєвий розвиток.

З метою ефективної підготовки руки дитини до письма нами була розроблена система вправ, спрямованих на зміцнення дрібної мускулатури рук, підвищення моторної точності та координації. Варто зазначити, що перші спроби письма нерідко супроводжуються труднощами, що викликає зниження інтересу до цієї діяльності у дітей. Тому на початковому етапі навчання важливо передбачити постійну підтримку з боку дорослого, а сам процес слід починати з розминкових вправ, зокрема пальчикової гімнастики.

Ефективним підходом є використання сюжетно-мотивованих завдань із залученням образного мислення. Наприклад, дітям пропонують намалювати паркан навколо хатинки лісовичка, що має на меті захист його друзів - курчат, каченят, кроликів - від диких звірів. Такі завдання не лише сприяють розвитку графічних навичок, а й підтримують інтерес до навчання. Можна додатково запропонувати елементи малювання сонця, квітів, годівлі пташенят тощо. Важливо, щоб дорослі брали активну участь у творчій діяльності дитини.

Окрему увагу слід приділяти правильному формуванню навички тримання письмового приладдя. Правильне положення передбачає розташування олівця на верхній фаланзі середнього пальця, фіксацію його великим та вказівним пальцями, збереження відстані 1,5–2 см від нижнього кінця олівця до вказівного пальця та спрямованість письмового інструменту до плеча. Рука повинна залишатися рухомою,

з фіксацією ліктя на поверхні столу.

Неправильні позиції письмового приладдя легко виявити за такими ознаками: олівець тримається не середнім, а вказівним пальцем; палець, що утримує, знаходиться під іншим пальцем або розташований під незручним кутом; олівець утримується занадто близько або далеко від його основи; кінець олівця спрямований до дитини або від неї; рука не рухається, а міцно зафіксована; надмірний або надто слабкий тиск при письмі.

З метою запобігання закріпленню некоректних навичок та для їх корекції необхідне систематичне спостереження з боку дорослих за процесом образотворчої діяльності дитини. Контроль повинен супроводжуватись поступовим формуванням правильних рухових патернів і сидіння за столом. Корекція вже сформованих неправильних навичок є складним процесом, що вимагає часу, терпіння й повторення.

Щоб пришвидшити адаптацію до правильного тримання письмового інструмента, можна використати низку простих прийомів: нанесення мітки на фалангу пальця для орієнтації місця розміщення олівця; маркування лінії на ручці для правильного положення вказівного пальця; пропонування завдань із великим розміром зображення, які не вимагають підняття руки.

Усі вправи повинні мати ігровий або художньо-образний характер. Це підвищує рівень залучення дитини до діяльності, а також формує позитивну мотивацію до письма. Наприклад, у процесі творчого зображення долоня дитини може «перетворюватися» на персонаж казки - лисичку, зайчика або ведмедика.

Загальна тривалість основного письмового завдання не повинна перевищувати 5 хвилин. Ключове завдання педагога або батьків - забезпечити мотиваційну підтримку дитини, заохочуючи її до виконання вправ через ігрові сюжети та позитивне підкріплення.

Відповідно до методичних підходів, запропонованих

В.Федієнком, важливим аспектом підготовки дитини до опанування навичок письма є розвиток так званої «слухняності» руки. Для досягнення цього результату необхідно організувати цілеспрямовану систему вправ.

Першим етапом, згідно з позицією В. Федієнка, є залучення дітей до виконання пальчикових вправ, що подаються у формі гри. Наступна стадія передбачає виконання завдань ігрового характеру, пов'язаних із штрихуванням графічних символів, зокрема літер і геометричних форм. Третім етапом є опанування навичок відтворення елементів друкованих літер у зошитах, найчастіше – у клітинку. Найвищий рівень складності має четвертий етап, що реалізується переважно в умовах початкової школи і включає письмо в косу лінію, списування з друкованого тексту, написання під диктовку тощо.

У процесі підготовки руки до письма в умовах закладів дошкільної освіти використовуються як графітні олівці, так і кулькові ручки. Водночас важливо дотримуватися гігієнічних вимог під час організації таких занять, зокрема:

1. Робоче місце повинне відповідати зросту дитини.
2. Ступні мають повністю спиратися на підлогу.
3. Дитина повинна сидіти рівно, не нахиляючись уперед і не спираючись на поверхню столу.
4. Відстань від грудної клітки до краю столу має дорівнювати ширині долоні (приблизно 3–4 см).
5. Оптимальна відстань від очей до зошита становить близько 30 см.
6. Джерело світла має бути розташоване зліва (для праворуких) або справа (для ліворуких).
7. Зошит слід розташовувати під кутом 45–50°, таким чином, щоб початок рядка знаходився навпроти середини грудей дитини; під час письма зошит поступово зсувається лівою рукою вгору і вліво.

Значний практичний інтерес становить також методика Л.Шелестової, що базується на системному підході до формування графомоторних навичок у контексті навчання грамоти. Основою цієї методики є:

1. Навчання грамоти на основі складового принципу.

Склад розглядається як найменша одиниця фонетичної завершеності. Водночас дітям складно поєднати вивчені літери у цілісний склад, зокрема при поєднанні «Б» і «А», яке не сприймається як «БА», а радше як окремі звуки. Тому ефективним є навчання складів як цілісних одиниць, без попереднього засвоєння кожної літери окремо. Такий підхід значно спрощує перехід від літер до повноцінного читання.

2. Інтеграція ігрового підходу в освітній процес.

Оскільки гра є провідним видом діяльності дошкільників, навчання на основі ігрових дій сприяє підвищенню зацікавленості та активності дітей. Доцільно застосовувати завдання такого типу: пошук конкретної літери серед знайомих об'єктів; творчі завдання на розфарбування і вирізання; вправи на розвиток дрібної моторики типу «мамине намисто» (нанизування намистин), «вправні ручки» (імітація побутових дій), «музичне шоу» (імітація гри на музичних інструментах); завдання на координацію рухів пальців: «пальчики-крокують», «пальчики-танцюристи», «підйомний кран» (переміщення предметів кінчиками пальців), «впіймаю – не відпущу» (захоплення предметів).

Зазначені вправи вимагають відповідного дидактичного забезпечення. З огляду на специфіку наочно-образного мислення дошкільників, дидактичні матеріали мають включати не лише абстрактні графеми, а й зображення знайомих предметів, що сприяють формуванню асоціативних зв'язків між образом і звуком.

Одним із важливих компонентів ефективної підготовки дітей дошкільного віку до оволодіння елементами грамоти є використання

наочно-образних матеріалів, які сприяють формуванню уявлень про абстрактні мовні категорії. Такі завдання, як пошук умовного предмета, приклеювання зображення листка на намальоване дерево чи складання паперового квадрата навпіл, дозволяють дитині легше опанувати складні для розуміння абстрактні поняття через конкретну діяльність.

У процесі виконання подібних завдань основна увага дитини спрямована не безпосередньо на засвоєння літер або складів, а на цікаву, змістовну та зрозумілу їй діяльність: вирізання, приклеювання, пошук предметів, роботу з картками тощо. В результаті цього процес засвоєння відбувається опосередковано, у ненав'язливій формі, без перевантаження та психологічного тиску, що є особливо важливим у дошкільному віці.

Також не слід забувати про інтерактивні вправи та завдання з опорою на онлайн платформи. Добірка українських та міжнародних онлайн-платформ і ресурсів, які можна ефективно використовувати для підготовки руки дитини до письма, зокрема в дошкільному віці представлена у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Добірка українських та міжнародних онлайн-платформ і ресурсів, які можна ефективно використовувати для підготовки руки дитини до письма

Назва платформи	Короткий опис	Мова	Посилання
LearningApps.org	Інтерактивні вправи, ігри, шаблони для розвитку дрібної моторики	Українська	https://learningapps.org
ChildDevelop.com.ua	Велика кількість роздруків: прописи, штрихування	Українська	https://childdevelop.com.ua

	я, графомотор ика		
Vchy.com.ua	Завдання для підготовки до школи, включаючи графомотор ні вправи	Українська	https://vchy.com.ua
Prewriting.com	Інтерактивн і вправи для тренування письма: лінії, петлі, штрихи	Англійська	https://www.prewriting.com
Starfall.com	Ігрові вправи для читання і письма. Графіка, анімації	Англійська	https://www.starfall.com
Twinkl.com	Матеріали для навчання письма. Прописи, завдання, обведення	Англійська / частково українська	https://www.twinkl.com
BusyTeacher.org	Безкоштовні матеріали з письма та граматики для дітей	Англійська	https://busyteacher.org
Canva.com	Інструмент для створення розмальовок , лабіринтів, візуальних завдань	Багатомовн ий	https://www.canva.com
MontessoriPrintShop.com	Матеріали за методом Монтессорі для розвитку моторики	Англійська	https://www.montessoriprintshop.com

Не менш значущим є використання різних видів діяльності, що відповідають психофізіологічним особливостям дітей дошкільного

віку. Зважаючи на обмежену здатність дошкільників довго зосереджуватись на одному виді активності, для кожної літери доцільно розробляти комплекс різноманітних завдань, що охоплюють декілька видів діяльності, зокрема: вирізання, малювання, рухливі ігри, спів, аплікації, складання конструкцій, орієнтацію в просторі, пошук предметів у кімнаті, рольові ігри тощо. Всі ці активності сприяють включенню в процес пізнання різних аналізаторів – зорового, слухового, тактильного – у поєднанні з моторною активністю, що в сукупності стимулює більш повноцінне й ефективне засвоєння матеріалу.

Особливу увагу необхідно приділити застосуванню диференційованого підходу в навчанні, який передбачає урахування індивідуальних психологічних характеристик дітей, зокрема типу нервової системи, темпераменту, психоемоційного стану, уподобань та інтересів. Такий підхід дозволяє оптимізувати навчальний процес, підвищити його ефективність та забезпечити психологічний комфорт кожній дитині [2; 3].

2.3.Результати дослідження

У ході дослідження було здійснено комплексну оцінку стану підготовки руки дитини старшого дошкільного віку до письмової діяльності з урахуванням сучасних освітніх викликів. Експериментальне вивчення проблеми дозволило виявити рівень сформованості графомоторних навичок, просторово-часової орієнтації, а також емоційно-вольової готовності дітей до письма.

Загалом, результати констатувального етапу показали, що значна частина дітей має недостатньо розвинену дрібну моторику, що виявляється у невпевненому захопленні письмового приладдя, втомлюваності кисті, а також у труднощах з відтворенням елементарних графічних форм. Спостерігалися труднощі з орієнтацією

на аркуші паперу, дотриманням напрямку письма та правильним розташуванням зображень у межах рядка.

Аналіз виявив, що успішність у підготовці руки до письма тісно пов'язана з рівнем розвитку мовлення дитини, сформованістю координації «рука-око», а також мотиваційною готовністю до виконання навчального завдання. Діти, що брали активну участь у графічних і пальчикових іграх, демонстрували кращі результати у відтворенні графічних елементів.

У межах формувального етапу було розроблено та апробовано комплекс вправ, що поєднував моторні, когнітивні та мовленнєві завдання. Особлива увага приділялась використанню ігрових методів, сенсорного досвіду, сюжетних завдань та інтерактивних засобів навчання.

Порівняльний аналіз результатів контрольного і констатувального етапів засвідчив позитивну динаміку: збільшилась кількість дітей із достатнім рівнем сформованості навичок письма, зросла точність і плавність виконання графічних завдань, покращився загальний психоемоційний стан під час занять.

Узагальнені результати на контрольному етапі дослідження представлено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Узагальнені результати на контрольному етапі дослідження в експериментальній та контрольній групах у %

Рівень	Експериментальна група (ЕГ)	Контрольна група (КГ)
Високий	15	7
Середній	64	44
Низький	21	49

Графічно представимо результати у рис.2.2.

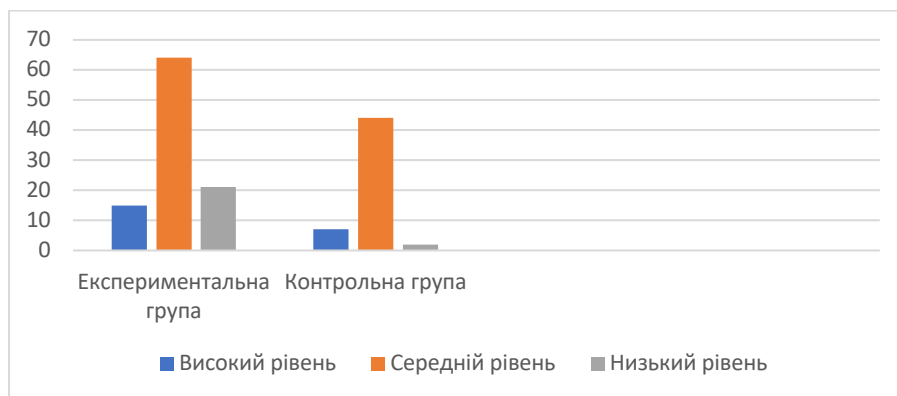

Рис.2.2. Узагальнені результати на контрольному етапі дослідження в експериментальній та контрольній групах

За статистичними даними можна сказати, що у експериментальній групі значно знизився низький рівень сформованості навичок письма і підвищився середній та високий рівень, а у контрольній групі не виявлено значних змін.

Порівняльні результати на констатувальному та контрольному етапах дослідження показано у рис. 2.3.

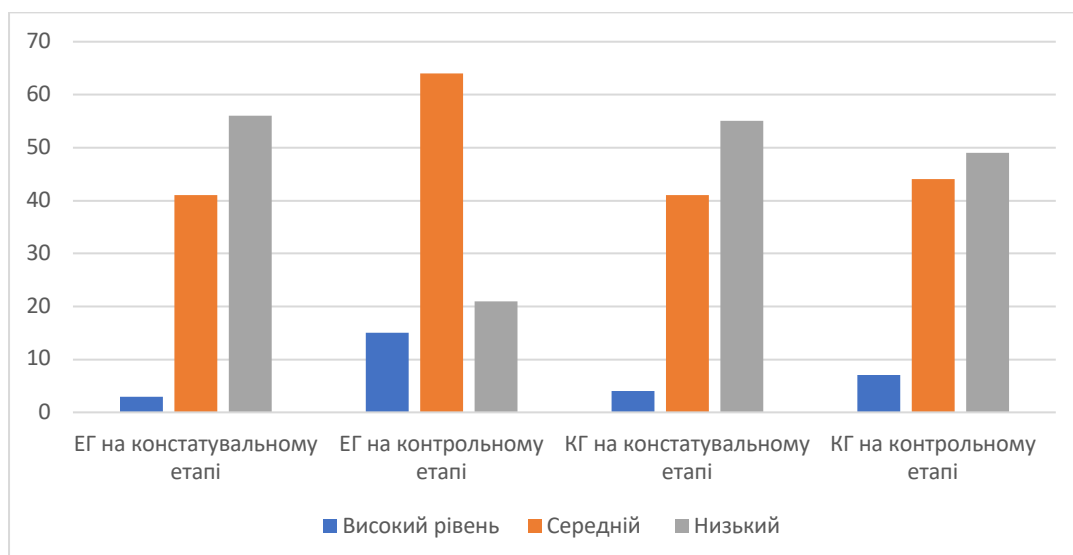

Рис.2.3. Порівняльні результати на констатувальному та контрольному етапах дослідження

Отже, отримані результати дослідження засвідчили результативність упровадженої системи вправ і завдань, спрямованої на підготовку руки дитини дошкільного віку до письма в умовах сучасного освітнього простору.

ВИСНОВКИ

Магістерське дослідження, присвячене вивченню особливостей підготовки руки дитини дошкільного віку до письма в умовах сучасного освітнього середовища, дало змогу здійснити цілісний аналіз теоретичних засад, методичних підходів, а також експериментально перевірити ефективність запропонованої системи вправ і завдань.

Теоретичне обґрунтування проблеми дозволило з'ясувати, що формування графомоторних навичок у дошкільному віці є важливою передумовою для успішного оволодіння письмом у молодшому шкільному віці. Підготовка руки до письма передбачає цілеспрямоване формування дрібної моторики, координації рухів пальців і кисті, орієнтації у просторі, вміння регулювати зорово-моторні дії та контролювати силу натиску при письмі. Ці навички мають розвиватися на тлі достатнього рівня мовленнєвого, психоемоційного та пізнавального розвитку.

У процесі аналізу науково-методичної літератури виявлено різні підходи до організації підготовки дошкільників до письма. Зокрема, ефективними визнано методики, що ґрунтуються на поетапному розвитку моторних навичок (В. Федієнко), використанні ігрових і наочно-діяльнісних форм роботи (Л. Шелестова), впровадженні засобів інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових ресурсів. Такий підхід дозволяє не лише розвивати графічні уміння, а й зберігати мотиваційний інтерес, уникати перевантаження та знижувати рівень тривожності у дітей.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Грушівського закладу дошкільної освіти (ясла – садок) Тересвянської селищної ради Тячівського району Закарпатської області. До участі у дослідженні було залучено 26 дітей старшого дошкільного віку, 4 вихователя і батьки вихованців.

Експериментальна перевірка ефективності методичних підходів до підготовки руки дошкільників передбачала реалізацію етапів:

1. Констатувальний етап передбачав збір, аналіз і узагальнення початкової інформації щодо рівня сформованості графомоторних навичок у дітей дошкільного віку. На цьому етапі було здійснено розподіл учасників експерименту на контрольну (13 дітей) та експериментальну (13 дітей) групи з урахуванням однорідності за основними критеріями.

2. Формувальний етап полягав у цілеспрямованому впровадженні до освітнього процесу експериментальної групи системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток письмових навичок відповідно до вимог сучасної дошкільної освіти.

3. Контрольний етап передбачав повторне діагностування сформованості графомоторних умінь у дітей, результати якого порівнювалися з даними, отриманими на констатувальному етапі, а також із показниками контрольної групи з метою оцінювання динаміки змін та ефективності запропонованої методики.

Формування навичок письма у старших дошкільників розглядається як складний багатокомпонентний процес, який охоплює розвиток дрібної моторики, просторової орієнтації, мовлення та загальної готовності до письмової діяльності. У зв'язку з цим виокремлюються такі критерії та відповідні їм показники:

1. Критерій графомоторної готовності, спрямований на визначення фізіологічної та моторної підготовленості руки дитини до письма.

Показники: правильне захоплення та утримання письмового приладдя; стійкість кисті до навантаження (вміння довше писати без втоми); точність і плавність виконання графічних елементів (штрихування, обведення); здатність відтворювати прості елементи письма: лінії, петлі, гачки, зигзаги; координація рухів очей і рук (зорово-моторна координація).

2. Критерій просторово-часової орієнтації, визначає здатність дитини орієнтуватися на аркуші паперу, розуміти напрям письма, зберігати пропорції та розміри графічних символів.

Показники: розуміння напрямку письма (зліва направо, згори вниз); орієнтація в межах аркуша або рядка (початок, середина, кінець); дотримання пропорцій зображення (розміри букв чи елементів); дотримання інтервалів між елементами; збереження симетрії при копіюванні зразків.

3. Критерій емоційно-вольової готовності, оцінює ставлення дитини до письмової діяльності, рівень саморегуляції, довільності, інтересу та витривалості.

Показники: інтерес до письмових завдань (готовність працювати самостійно); вміння зосереджуватись на завданні протягом певного часу; вміння слідувати інструкції дорослого; наполегливість у виконанні складних завдань; контроль за якістю виконаної роботи (перевірка, самокорекція). Відповідно до критеріїв та показників виділено рівні сформованості навичок письма у дошкільників: високий, середній та низький.

Результати формувального експерименту засвідчили позитивну динаміку рівня сформованості графомоторних навичок у дітей експериментальної групи, які працювали за запропонованою системою вправ. Діти продемонстрували значне покращення у виконанні графічних елементів, штрихування, написання друкованих елементів, зросла точність, координація рухів та тривалість концентрації уваги. Це свідчить про результативність поетапної, комплексної, ігрової системи підготовки руки до письма.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що цілеспрямована, послідовна, адаптивна система роботи, яка поєднує традиційні й інноваційні підходи, забезпечує не лише високий рівень готовності руки до письма, а й позитивно

впливає на загальний розвиток дитини, її самостійність, працездатність, емоційну стабільність і готовність до навчання в школі.

Подальші наукові пошуки в області підготовки руки дитини дошкільного віку до письма можуть бути спрямовані на розробку та апробацію інноваційних технологій із застосуванням цифрових ресурсів та інтерактивних платформ, які забезпечують індивідуалізацію навчального процесу та стимулюють мотивацію дітей.

Варто також зосередити увагу на вивченні впливу комплексної корекційно-розвивальної роботи з урахуванням особливостей дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, моторики або із сенсорними порушеннями. Таке дослідження сприятиме розробці адаптованих методик, що дозволять забезпечити рівний доступ до якісної дошкільної освіти для дітей із особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л.М. Підготовка руки дитини до письма: психолого-педагогічні аспекти. 2020. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/724318/>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (2021)
Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти. Затв. наказом МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna-osvita/2021/10/13/bazovij-komponent-2021.pdf>
3. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку. Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 344 с.
4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. Київ, Вища школа, 2007. 213 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний комплект: посібник та предметні картинки. Київ : Генеза, 2013. 160 с.
6. Бондаренко Т.І. Підготовка руки до письма: ігрові методи розвитку дрібної моторики. 2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/pidgotovka-ruki-do-pysma-341134.html>
7. Борисенко І.А. Комплекс вправ для розвитку руки у старших дошкільників. 2022. URL : <https://dnz263.edu.vn.ua/blogs/kompleks-vprav-dlia-rozvytku-dribnoi-motryky>
8. Вознюк О. Вправи для розвитку руки дошкільника як засіб формування письма. 2021. URL: <https://teacherjournal.in.ua/article/view/109>

9. Войтенко С.М. Організація освітнього процесу з розвитку дрібної моторики. 2023. URL : <https://vseosvita.ua/library/pidhotovka-ruky-do-pysma-2023-545421.html>
10. Гладун О.М. Підготовка руки до письма через образотворчу діяльність. 2020. URL : <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/34852>
11. Голуб Л.І. Пальчикова гімнастика у підготовці руки до письма. 2022. URL : https://dnz60.edu.vn.ua/?page_id=1226
12. Грабар Л.В. Підготовка руки дитини до письма як важлива складова готовності до школи. 2022. URL : <https://zdojournal.osvita.ua/article/view/215>
13. Демиденко Л. Сучасні освітні технології у формуванні графічних навичок. 2023. URL: <https://www.pedagogyjournal.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/411>
14. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2021 р. №87. 36с. URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyy-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitydokument/>
15. Дубяга С. М., Шевченко Ю. М. Нестандартний підхід до підготовки руки дитини до письма молодших школярів. Збірник праць «Педагогічні науки». 2010. №55. С. 263-267.
16. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.help/law/2628-III>
17. Іванченко С.В., Хомич Г.В. Формування графомоторних навичок у дітей старшого дошкільного віку. 2021. URL : <https://chasopys.pp.ua/index.php/journal/article/view/167>
18. Ісаєва С.О. Пальчикові ігри як засіб розвитку мовлення і моторики. 2022. URL : <https://ippo.kubg.edu.ua/naukovo-metodychna-robota/publikatsii/1852>

19. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Матеріали конференції. Переяслав-Хмельницький, 2000. 10 с.
20. Калюжна Н.В. Розвиток графомоторики дошкільника у процесі підготовки до школи. 2021. URL:<https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/14526>
21. Клименко Н.І. Вправи для підготовки руки до письма в освітньому процесі ЗДО. 2020. URL : <https://dnz273.edu.vn.ua/pidgotovka-ruki-do-pysma-vpravu>
22. Коваль Н.С. Дидактичні ігри для формування навичок письма. 2021. URL: <https://autta.org.ua/ua/materials/material/Rozvitok-drbnoi-motoriki-doshk-lnyat/>
23. Крутій К., Грицишина Т. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. Дошкільне виховання. 2016. № 1. С. 3-7.
24. Кушнір Н. Формування навичок письма у дітей 5–6 років у контексті наступності дошкільної та початкової освіти. 2021. URL : <https://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/20083>
25. Макарова С. Щоб ротик був слухняний. Логопедичний практикум. Тернопіль: підручники і посібники, 2010. 160 с.
26. Максакова А. І. Навчайте дітей граючи: Ігри та вправи зі звучним словом : посібник для вихователів дитячого садку. Київ : Ранок, 2000. 58 с.
27. Малярчук А. Я. Розвиток усного та писемного мовлення молодших школярів. Київ : Літера ЛТД, 2008. 336 с.

28. Матінян А.В. Система підготовки руки до письма у дітей 5–6 років. 2023. URL : <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/8128>
29. Мельник В.І. Підготовка руки до письма через мистецькі види діяльності. 2022. URL : <https://childedu.kubg.edu.ua/index.php/childedu/article/view/345>
30. Міщенко С.А. Роль сенсомоторного розвитку у формуванні графічних навичок. 2021. URL : <https://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10927>
31. Онищенко В.С. Моторна підготовка руки як фактор шкільної зрілості. 2021. URL : <https://eprints.cdu.edu.ua/5620/>
32. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років "Дитина" (оновлена 2021) Науковий керівник: Беленька Г.В. URL: <https://www.pedrada.com.ua/library/doc-4619>
33. Освітня програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» (2021). Науковий керівник: Огнев'юк В.О., укладачі: Шелестова Л.Ф. та ін. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-osvitnoyi-programi-rozvitku-ditini-doshkilnogo-viku-ukrayinske-doshkillya>
34. Пархоменко Т.В. Психолого-педагогічні засади підготовки руки дитини до письма. 2021. URL : <https://repository.kname.edu.ua/handle/123456789/59601>
35. Писаренко О.О. Ігри та вправи для розвитку руки дошкільника. 2023. URL : <https://vseosvita.ua/library/pidgotovka-ruki-doshkilniat-do-pysma-444405.html>
36. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка. Практикум [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 352 с.

37. Прищеп О.Ю., Присяжнюк Н.І. Труднощі у засвоєнні графічних навичок письма та шляхи їх подолання. 2022. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/1/visnuk_6.pdf
38. Савенко Ю.М. Інноваційні підходи до підготовки дітей до письма. 2020. URL : <https://childdevelop.com.ua/articles/education/4985/>
39. Савчук О.М. Вправи для розвитку руки в процесі підготовки до письма у старшій групі. 2020. URL : <https://zdo58.dnz.in.ua/blogs/hotuyemo-ruku-dytyny-do-pysma-konsultatsiya-dlya-batkiv>
40. Сидорчук Н.В. Методичні аспекти формування графічних навичок у дошкільників. 2021. URL : <https://pedagogy-journal.kubg.edu.ua/article/view/325>
41. Степаненко С.В. Особливості формування графічних навичок у дітей із затримкою психічного розвитку. 2021. URL : <https://repository.kspu.edu/handle/123456789/11765>
42. Тарасюк О.С. Розвиток дрібної моторики руки у дітей дошкільного віку засобами ігор. 2022. URL : <https://nurseryjournal.com.ua/article/view/132>
43. Тихоненко М.С. Дрібна моторика – ключ до навчання письму. 2022. URL: <https://sadik-marinka.in.ua/2018/12/06/pidgotovka-ruky-dytyny-do-pysma-pal/>
44. Черненко В.М. Розвиток координації рухів руки у дітей дошкільного віку. 2021. URL : <https://www.pedagogyjournal.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/379>
45. Швець Т.А. Lego конструювання – ефективний засіб розвитку здобувачів дошкільної освіти. Modern research in science and education. Proceedings of the 11th International scientific and practical

conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2024. Pp. 249-253.
URL: <https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-research-in-science-and-education-27-29-06-2024-chikago-ssha-arhiv/>.

46. Швець Т.А. Організація мовленнєво – ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти в контексті розвитку мовлення особистості дитини. Педагогічні науки. № 99, 2022, с. 25-29, URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4511>
47. Швець Т.А. Особливості організації роботи закладу дошкільної освіти з розвитку педагогічної культури батьків дітей раннього віку. Український педагогічний журнал. № 1. 2024, с.161-167, URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/734>
48. Швидка С. О. Педагогічні аспекти підготовки дошкільників до навчання грамоти. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2017. № 17-18. С. 206-210.
49. Шевченко І.А. Формування готовності руки дитини до письма в інтегрованому навчанні. 2022. URL: <https://journal.osnova.com.ua/article/view/551>

ДОДАТКИ

Додаток А

ІНДИВІДУАЛЬНА ДІАГНОСТИЧНА КАРТА

ПІБ дитини: _____

Вік: _____

Дата оцінювання: _____

Вихователь / дослідник: _____

Критерій	Показник	Оцінка (3/2/1)	Коментарі / Спостереження
1. Графомоторна готовність	Правильне захоплення письмового приладдя		
	Стійкість кисті до навантаження		
	Точність і плавність виконання графічних елементів		
	Відтворення простих графічних елементів (лінії, петлі, гачки)		
2. Просторово- часова орієнтація	Розуміння напрямку письма		
	Орієнтація на аркуші (початок, середина, кінець)		
	Дотримання пропорцій зображень		

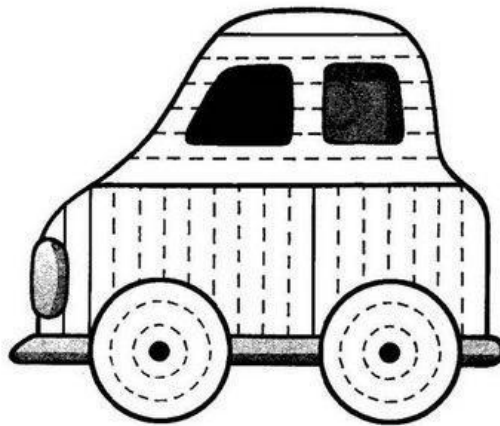
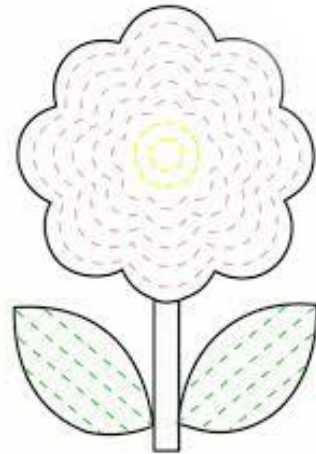
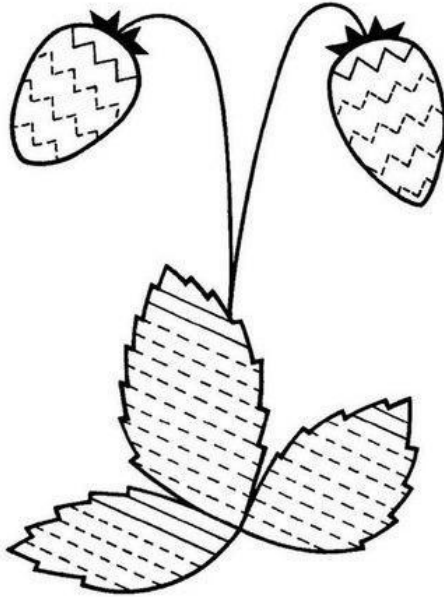
	Збереження симетрії при копіюванні		
3. Емоційно- вольова готовність	Інтерес до письмової діяльності		
	Увага та зосередженість		
	Дотримання інструкцій		
	Контроль за якістю виконаної роботи		

Загальна сума балів: _____ / 45

Рівень сформованості навичок письма:

- Високий (36–45 балів)
- Середній (26–35 балів)
- Низький (15–25 балів)

Рекомендації для подальшої роботи з дитиною:

Штрихування для формування навички письма

Робота в зошиті в клітинку

Подорож.

Це залізниця.

Вздовж залізниці росте трава

і куші,

і дерева,

і ялинки.

По залізниці їдуть вагони.

Вагони можна з'єднати.

На переїзді шлагбаум.

У вагонах пісок.

Вздовж залізниці-будиночки.

Переїжджаємо через річку.

Ура! Ми вдома!

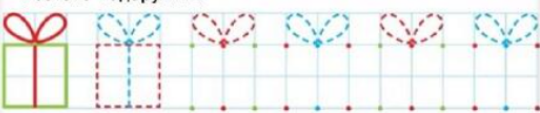

У Марійки День народження!

Їй подарували квіти

і багато подарунків.

Новий бантик,

м'яч,

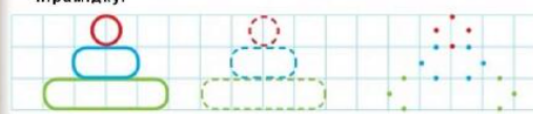
цукерки,

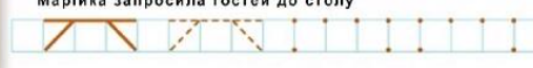
намисто,

пірамідку.

Марійка запросила гостей до столу

та вгостила фруктами,

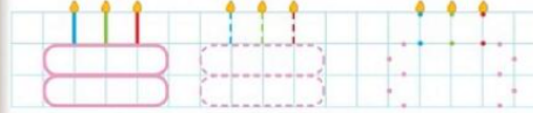
печивом,

чаєм

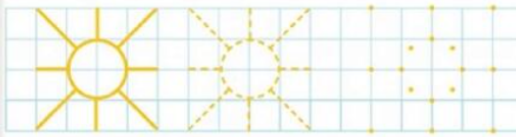
та великим тортом.

З Днем народження, Марійка!

Їдемо купатися!

Світить яскраве сонце.

На морі хвилі.

На хвилях гойдається кораблик

і човен з вітрилами.

В морі плавають рибки.

і медузи.

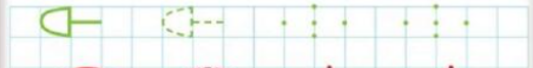
На морському дні є мушлі

і морські зірки.

На пляжі ми будемо гратися з піском

і побудуємо великий замок. Ввечері повернемося додому!

ЛІТО.

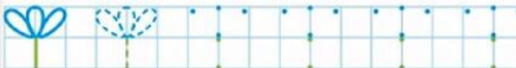
Настало літо. Яскраво світить сонечко.

Виросла зелена травичка.

Розквітають квіти.

Прилетіли метелики.

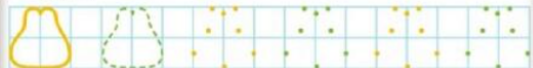
На деревах зелені листочки.

Скоро достигнуть перші плоди: яблука.

груші,

кавуни,

вишні,

полуниця.

Зберемо їх у кошик.

Будемо з них варити компот та варення.

